

SPORT VA TA’LIMNI INTEGRATSIYALASH ORQALI 7–10 YOSHLI O’QUVCHILARNI AQLIY VA JISMONIY RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Shukurllayev Jurabek Maksadbayevich

p.f.b.f.d. (PhD), dotsent v/b Chirchiq davlat Pedagogika universiteti

j.shukurllayev@gmail.com

Ismailova Hilola Botir qizi

Magistr, Chirchiq davlat Pedagogika universiteti, O’zbekiston

hilolaismailova92@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada sport va ta’limni integratsiyalash orqali 7–10 yoshli o’quvchilarning aqliy va jismoniy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatuvchi metodlar, shuningdek, bu jarayonning asosiy vazifalari hamda bolalar salomatligi, harakat faolligi, kognitiv qobiliyatlar va ijtimoiy ko’nikmalarni shakllantirishda sport mashg’ulotlarini ta’lim jarayoniga uyg’unlashtirishning dolzarbligi asoslangan.

Kalit so’zlar: ta’lim, sport, integratsiya, metod, o’yin, dars, sxema, jadval, 7-10 yoshli o’quvchilar, maktab.

Ta’lim jarayonida tarbiyachining kasbiy ko’nikmasi, kasbiy layoqati, axloqiy va ruhiy darajasiga ko’ra bir-biridan farqlanuvchi sub’ektlardan iborat bo’ladi. Ta’lim-tarbiya ishida samaradorlikka erishish uchun, ularning barchasini yagona pedagoglar jamoasiga birlashtirish lozim. Tarbiyaviy faoliyatni samarali tashkil etishda butun jamoa a’zolari va yoshlar bilan muomala qilishi, guruh faoliyatini to’g’ri tashkillashtirish, talabchanlik bilan bo’ysundirish me’yorlarini topa bilish va unga amal qilish, shu bilan bir qatorda har bir shaxsning erkinligi, tashabbuskorligi, ijodkorligini qo’llab-quvvatlash o’ziga xos ahamiyatga ega bo’lishi kerak. Pedagogik muomala odobining mohiyati pedagogik faoliyatning o’ziga xos xususiyatidan, ya’ni yoshlar va pedagog-tarbiyachilarni yagona bir jamoa bo’lib faoliyat yuritish maqsadidan kelib chiqadi. Bu o’z navbatida yoshlarining o’zaro muomala madaniyatiga qo’yiladigan talablarning ko’lamini kengaytiradi.

O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar strategiyasi to’g’risida”[5], 2020 yil 24 yanvardagi PF-5924-son “O’zbekiston

Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmonlari[4], 2020 yil 27 fevraldagi PQ-4623-son “Pedagogik ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” [3], 2022 yil 21 iyundagi PQ-289-son “Pedagogik ta’lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovshi oliy ta’lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorlari [5], hamda ushbu faoliyatga tegishli boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur maqolamiz muayyan darajada xizmat qiladi.

Xalq ta’lim muassasalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari jarayonida shaxsni faoliyatga tayyorlash tamoyilini amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi [7].

Sport va ta’limni integratsiyalash – bu o‘quv jarayonida jismoniy faollik elementlarini qo‘llab, o‘quvchilarning bilim olish motivatsiyasini oshirish, ularning sog‘lig‘ini mustahkamlash va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirishni nazarda tutadi. Bu integratsiya quyidagi shakllarda amalga oshiriladi:

- Dars jarayoniga interfaol jismoniy mashqlarni kiritish (masalan, matematik mashqlarni harakatlar bilan bajarish)

- Sport mashg‘ulotlari orqali kognitiv topshiriqlarni bajarish
- O‘yin orqali o‘rganish metodlari

Asosiy metodlar

1. **O‘yinli metodlar:** Jismoniy faoliyat asosidagi o‘yinlar orqali bolalarning e’tibor, xotira va tafakkurini rivojlantirish.

2. **Harakatli matematik yoki til mashg‘ulotlari:** Jumladan, har bir to‘g‘ri javobga mos harakat topshiriqlarini kiritish orqali aqliy va jismoniy faollikni uyg‘unlashtirish.

3. **Sport-psixologik treninglar:** Bolalarning stressga chidamliligi, muloqot ko‘nikmalari va o‘zini boshqarish qobiliyatini oshirish.

4. **Erkin faoliyat maydonlari (zonalari):** O‘quv muassasalarda tanaffus vaqtida faol harakatlarga yo‘naltirilgan zonalar tashkil etish.

5. **Ko‘p sensorli o‘qitish:** Harakat, tovush va ko‘rish elementlarini birgalikda qo‘llagan holda dars o‘tkazish.

Integratsiyalashgan ta’limning asosiy vazifalari

- O‘quvchilarda jismoniy faollik madaniyatini shakllantirish
- Aqliy faoliyatni rag‘batlantirish orqali bilimlarni samarali o‘zlashtirish

- Ijtimoiy-emotsional salohiyatni oshirish (hamkorlik, rahbarlik, muomala madaniyati)

- Diqqat va xotirani mustahkamlash

- Sogʻlom turmush tarzini shakllantirishga asos yaratish

Natijalar va xulosalar

Sport va ta’limni integratsiyalash orqali 7–10 yoshdagi oʻquvchilarda koʻp yoʻnalishli (multiintellektual) rivojlanish kuzatiladi. Ayni yondashuv orqali bolalarda:

- motivatsiya va darsga qiziqish ortadi,

- maktabda faol ishtirok etish koʻrsatkichi oshadi,

- sogʻlom psixofiziologik muhit shakllanadi.

Integratsiyalashgan metodlarni doimiy qoʻllash bolalarning mustaqil fikrlashini, oʻzini anglashini va ijtimoiylashuv darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Bu esa oʻquvchilarning mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini taʼminlashni qayta koʻrib chiqish, mashgʻulotlar bosqichlarida turli zamonaviy metodlar va axborot texnologiyalaridan keng foydalanishga oʻrgatish, pedagogik jarayonlarni samarali tashkil etish, pedagogik amaliyot jarayonida ularning amaliy koʻnikmalarini rivojlantirish, oʻquvchilarning pedagogik faoliyat

kompetensiyasini shakllantirish masalasini pedagogik aspektda tadqiq qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi [8].

Integratsiyalashgan metodlar ta’siri

Metod	Jismoniy foyda	Aqliy foyda	Izoh
Harakatli o‘yinlar	Harakat koordinatsiyasi, chaqqonlik	Diqqat, xotira, tez qaror qabul qilish	O‘yin orqali o‘rganish
Sensor mashg‘ulotlar	Nozik motorika, muvozanat	So‘z boyligi, idrok	Quvnoq muhitda o‘rganish
Matematika + harakatli topshiriqlar	Faollik, harakat ritmi	Hisoblash, mantiqiy fikrlash	“Har bir yechim — bir harakat” metodikasi
Jamoaviy sport o‘yinlari	Tezlik, chidamlilik	Hamkorlik, rahbarlik, muomala	Ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi
Musiqqa bilan jismoniy mashqlar	Moslashuvchanlik, nafosat	Eshitish xotirasi, ijodkorlik	Ritmga mos harakat orqali idrokni kuchaytiradi

1. Amaliy mashg‘ulotlar namunalari (7–10 yoshli o‘quvchilar uchun)

Mashg‘ulot 1: “Matematik estafeta”

Maqsad: Hisoblash malakasi va jismoniy chaqqonlikni rivojlantirish.

Kerakli vositalar: Kartochkalar (misollar yozilgan), konuslar, to‘p.

O‘tish tartibi:

1. Har bir guruhda 4–5 nafar o‘quvchi bo‘ladi.
2. Har bir o‘quvchi yugurib boradi va kartochkadagi misolni yechadi.
3. To‘g‘ri javobdan so‘ng to‘pni olib keyingisiga topshiradi.

Natija: Jismoniy faollik + tez fikrlash + jamoaviylik.

Mashg‘ulot 2: “So‘z top – sakra”

Maqsad: Lug‘at boyligini oshirish va harakatni muvofiqlashtirish.

O‘tish tartibi:

1. Ustoz so‘z aytadi (masalan, “meva” kategoriyasi).
2. Bola bir meva nomini aytib, 3 marta sakraydi.
3. Har bir o‘quvchi o‘z navbatida javob beradi.

Variant: Harakat turi (sakrash, burilish, qadam tashlash) har yangi so‘z bilan o‘zgaradi.

Mashg‘ulot 3: “Raqamli to‘p”

Maqsad: Sonlar ketma-ketligi va muvofiqlashtirilgan harakatni rivojlantirish.

Tartib:

1. O‘quvchilar doira bo‘lib turishadi.
2. Ustoz “3dan 3gacha sanaymiz” deb aytadi.
3. Har bir bola navbat bilan to‘pni oshirib 3, 6, 9 deb aytadi.
4. Xato qilgan bola kichik mashq bajaradi (masalan, 5 marta cho‘zilish).

2. Dars ishlanmasi (namuna)

Mavzu: “Matematik harakatli dars: sonlar va jamlash”

Sinf: 2-sinf

Mavzu: 10 ichida sonlarni qo‘shish

Dars turi: Mustahkamlovchi + amaliy

Uslub: Integratsiyalashgan (matematika + jismoniy faollik)

Vaqt: 40 daqiqa

Darsning maqsadlari:

Ta’limiy: Sonlarni jamlash malakasini mustahkamlash

Tarbiyaviy: Jamoaviylik, navbat kutish madaniyatini singdirish

Rivojlantiruvchi: Diqqat, chaqqonlik va fikrlash tezligini oshirish.

Darsning tuzilishi:

Bosqich	Faoliyat	Vaqt
1. Tashkiliy qism	Salomlashish, safga turish, musiqa ostida qizish	5 daqiqa
2. Asosiy qism	1) "Harakatli matematik to‘garak" o‘yini	2) “Raqamli estafeta” – misol yechish + harakat
3. Mustahkamlash	Kartochkalar orqali yakka mashq (jumladan 5 misol)	5 daqiqa
4. Yakuniy qism	Savol-javob, fikr almashish, salomlashuv	5 daqiqa

Kerakli vositalar:

- Raqamli kartochkalar
- To‘p
- Jismoniy mashg‘ulot zonasi
- Interfaol doska yoki magnitli raqamlar

Xulosa (sxematik ko‘rinishda)

Sport + Ta’lim	
Sog‘lom organizm	Faol ong
Aniqlik, o‘lchamlilik, erishimlilik	aqliy va jismoniy tayyorgarlik
natijaga mo‘ljall olish, maqsad belgilash	ob’ektiv - sub’ektiv yuqori yutuqlar
Reglament, bajarilgan harakatlarini tahlil qilish, shaxsiy imkoniyatlarini aniqlash va undan samarali foydalanish	vosita va usullardan ijodiy va ijobiy foydalanishlar
Natija: Sport va ta’limni integratsiyalash orqali 7–10 yoshli o‘quvchilarni aqliy va jismoniy rivojlantirish asosida jismoniy tarbiya doirasida muhit yaratiladi. Harakat faoliyatini, mustaqil-ijodiy munosabatlarni, ta’lim mazmunini hamda barkamol shaxs tarbiyasi va uning ijtimoiy aspektlarini bir butun qolibga soladi.	

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L.S. Psixologik rivojlanish nazariyasi. – Moskva, 1983.
2. Mahkamova Z. Jismoniy tarbiya va sport metodikasi. – Toshkent, 2020.
3. Gardner H. Multiple Intelligences. – New York, 1993.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–4310-son qarori, 2019-yil 4-iyun.
5. Шукурллаев Ж.М. Ўқувчи-ёшларни волейбол спорт турига танлаб олишнинг методик хусусиятлари. Academic research in educational sciences Vol 1.No 2, 2020 ISSN 2181-1385.
6. Шукурллаев Ж.М. Волейбол спорт тури воситасида мактаб ўқувчиларида жисмоний сифатларни ривожлантиришда акмеологик ёндашувнинг мазмуни. Volume 2/ ISSUE 11/ 2021 ISSN 2181-1385. 551-554 б.
7. Shukurllayev J.M. Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi. Darslik/.-Toshkent, Zebo prints, 2024-224 b.
8. Shukurllayev J.M. Sport mahoratini oshirish (Voleybol). Darslik-Chirchiq “Sity of book” , 2023-240 b.